

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้อมูลและสารสนเทศเปรียบเสมือนเส้นเลือดของระบบบริหาร ซึ่งมีความสำคัญต่อการบริหารในทุกองค์กร การบริหารโรงเรียนก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องใช้ข้อมูลในการวางแผนควบคุมกำกับและตัดสินใจ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2534 : 47 - 48) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ จึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการใช้ข้อมูลและสารสนเทศ ให้หน่วยงานทุกระดับจัดทำข้อมูลและสารสนเทศอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการโดยสนับสนุนอย่างจริงจัง เน้นการพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลและการใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารและการปฏิบัติงานทุกระดับ ทั้งยังเร่งรัดให้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการใช้ข้อมูล ทำเครือข่ายข้อมูล กำหนดวันข้อมูลและสารสนเทศ (data day) และใช้ตรงกันทุกระดับ นอกจากนี้ยังให้หน่วยงานทุกระดับวิเคราะห์ภารกิจและกำหนดรายการข้อมูลและสารสนเทศที่หน่วยงานแต่ละระดับต้องมีและต้องใช้ในแต่ละปีให้ชัดเจนจัดเก็บไว้เป็นคลังหรือศูนย์ข้อมูลและบริหารการใช้อย่างเป็นระบบ (วีระ สุภากิจ 2539 : 314)

จากสภาพการใช้ข้อมูลและสารสนเทศของหน่วยงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในปัจจุบันพบว่ามีปัญหามากมายหลายประการ เช่น จำนวนข้อมูลและสารสนเทศที่มีในแต่ละระดับยังไม่เพียงพอต่อการใช้ ข้อมูลที่มีนั้นยังไม่ถูกต้อง ไม่สมบูรณ์ บางส่วนไม่เป็นปัจจุบันทันกับความต้องการที่จะใช้ในแต่ละช่วงเวลา หน่วยงานที่รับผิดชอบยังไม่มีความชัดเจนพอในการจัดทำข้อมูล เช่น หน่วยงานระดับอำเภอลงไปถึงโรงเรียนยังไม่มียุทธศาสตร์หรือกรอบอัตรารองรับ ส่วนระดับหน่วยเหนือแม้จะมีหน่วยงานและกรอบอัตรากำลังแต่ยังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นแหล่งข้อมูล (data or information center) ที่ดีได้ บุคลากรยังมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการบริหารและจัดการใช้ข้อมูลอย่างเป็นระบบและยังไม่ได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะช่วย

ให้การบริหารการใช้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพมาใช้อย่างเต็มที่เพราะข้อจำกัดด้านกำลังทรัพยากรที่ราคาค่อนข้างแพง ความรู้ความเข้าใจและทักษะของบุคลากรที่จะใช้เทคโนโลยียังไม่เพียงพอ (วีระ สุภากิจ 2539 : 315 – 316)

โรงเรียนเป็นแหล่งปฐมภูมิหรือแหล่งต้นตอของข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาของหน่วยงานทุกระดับ ข้อมูลจากโรงเรียนจะถูกนำไปใช้เพื่อการบริหารหรือการปฏิบัติการในการจัดการศึกษา หากโรงเรียนไม่ได้จัดเก็บข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ ประสิทธิภาพของการใช้ข้อมูลของโรงเรียนเองก็ย่อมลดน้อยลงไป อีกทั้งยังมีผลกระทบกับหน่วยงานทั้งระดับเหนือและหน่วยงานเกี่ยวข้องที่นำข้อมูลจากโรงเรียนไปใช้เพื่อการใดการหนึ่ง เนื่องจากได้ข้อมูลไม่ถูกต้องไม่ทันกับเหตุการณ์และเพียงพอต่อการใช้ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารและการปฏิบัติของหน่วยงานเหล่านี้ลดประสิทธิภาพลงไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2537 : บทนำ)

การจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศที่ดีของผู้บริหารโรงเรียนจะทำให้ข้อมูลและสารสนเทศมีความหมายสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ระบบข้อมูลและสารสนเทศที่ดีต้องมีความถูกต้อง ทันสมัย ชัดเจน เพียงพอ เหมาะสมและสอดคล้องกับการปฏิบัติงานที่จะดำเนินการสำหรับหน่วยงาน จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้พัฒนาอย่างรอบด้านจนเกิดเป็นทักษะชีวิตสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ข้อมูลและสารสนเทศที่ดีต้องจัดให้มีอย่างละเอียด เป็นระบบระเบียบ หลากมิตินำง่ายในการใช้งานทั้งในด้านการวางแผน การดำเนินการ และการตัดสินใจ เพื่อที่จะนำพาองค์กรให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2540 : 78)

การศึกษาการบริหารงานที่เกี่ยวกับระบบข้อมูลและสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในยุคปัจจุบันสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชในปัจจุบันพบว่าการบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การปฏิบัติเกี่ยวกับข้อมูลและสารสนเทศยังไม่เป็นระบบที่ดีและยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช 2542 : 77) เนื่องจากผู้บริหารไม่มีความรู้ในเรื่องระบบข้อมูลและสารสนเทศ ไม่เห็นคุณค่าและไม่ให้ความสำคัญจากการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารโรงเรียน พบว่า การปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ

ด้วยหลักการและเหตุผลรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนประถมศึกษามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารการศึกษาทุกระดับไม่ใช่เพียงระดับโรงเรียนเท่านั้น หากแต่มีผลกับระดับอำเภอ จังหวัด และระดับชาติในเวลาเดียวกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนวัดพระมหาธาตุซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้และมีการบริหารจัดการงานมีผลงานดีเด่นและเป็นที่ยอมรับจากหลายฝ่ายด้วยกัน เพื่อจะได้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนอันจะเป็นประโยชน์โดยตรงสำหรับผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศให้ถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นปัจจุบัน ทันสมัยอยู่เสมอซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการบริหารงานและการพัฒนาการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนวัดพระมหาธาตุ ยังเป็นแนวทางสำหรับการบริหารจัดการระบบข้อมูลและสารสนเทศสำหรับโรงเรียนในสังกัดเดียวกันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นซึ่งจะมีผลต่อการวางแผนและการพัฒนา การศึกษาทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด และระดับชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนวัดพระมหาธาตุ ในประเด็นต่อไปนี้

1. ปัจจัยในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ
2. กระบวนการในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ
3. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนวัดพระมหาธาตุตามขอบเขตเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ
 - 1.1 นโยบาย
 - 1.2 ผู้บริหาร

- 1.3 ผู้ปฏิบัติ
- 1.4 ผู้ให้ข้อมูล
2. กระบวนการในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ
 - 2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.2 การตรวจสอบข้อมูล
 - 2.2 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.3 การเก็บรักษาข้อมูล
 - 2.5 การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้
3. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ
 - 3.1 นโยบาย
 - 3.2 ผู้บริหาร
 - 3.3 ผู้ปฏิบัติ
 - 3.4 ผู้ให้ข้อมูล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงสำหรับใช้เป็นหลักฐานหาความจริงหรือการคำนวณ จำแนกข้อมูลออกเป็นสองลักษณะคือ ข้อมูลเชิงสถิติซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนขนาดและอื่น ๆ โดยปรากฏเป็นตัวเลขและข้อมูลเชิงสารสนเทศซึ่งเป็นข้อมูลที่แสดงเป็นเอกสารข้อความและรายละเอียดคำอธิบายต่าง ๆ และอาจมีตัวเลขประกอบด้วยในบางกรณี
2. สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลที่ประมวลผลวิเคราะห์แล้วสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ทันที
3. การปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ หมายถึงระบบของการดำเนินการในการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูลตลอดจนการนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้
4. มาตรฐานโรงเรียน หมายถึง สภาพที่พึงประสงค์ทั้งในเชิงคุณภาพหรือปริมาณซึ่งแสดงได้โดยประสิทธิภาพของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
5. ปัจจัยในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ หมายถึง ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ ของโรงเรียนวัดพระมหาธาตุใน 6

ด้านคือ ด้านนโยบาย ด้านผู้บริหาร ด้านผู้ปฏิบัติ ด้านผู้ให้ข้อมูล ด้านเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและด้านการบริหารจัดการ

6. กระบวนการในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ หมายถึง นโยบาย วิธีการและผลการปฏิบัติที่เพิ่มเติมประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนวัดพระมหาธาตุใน 5 ด้าน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูลและการนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้

7. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนวัดพระมหาธาตุ ใน 6 ด้าน คือ ด้านนโยบาย ด้านผู้บริหาร ด้านผู้ปฏิบัติ ด้านผู้ให้ข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศ จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นความรู้พื้นฐานและจัดทำเป็นกรอบความคิดในการศึกษาวิจัย การเขียนเค้าโครงวิจัย ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิจัย

2. ขึ้นเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของผู้บริหารด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ โดยการจดบันทึก ใช้แถบบันทึกเสียง และถ่ายภาพประกอบในการสังเกตและสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มบุคคลที่จะสัมภาษณ์ไว้ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระมหาธาตุ

2.2 ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน เจ้าหน้าที่ธุรการ หัวหน้าสายชั้น ครู ธุรการสายชั้น

2.3 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศในหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

3. ชั้นจัดกระทำกับข้อมูล

3.1 นำข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลและเอกสาร ได้แก่ เอกสารคู่มือแผนปฏิบัติการ เป็นต้น มาศึกษาและสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหา

3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ ซึ่งได้บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความด้วยวิธีสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหา

3.3 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 3.1, 3.2 และข้อมูลที่จดบันทึกไว้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ และเก็บข้อมูลเสริมในส่วนที่ขาดความสมบูรณ์ให้ได้เนื้อหาตรงตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้

3.4 นำข้อมูลที่ได้ตามข้อ 3.1 และ 3.2 มาวิเคราะห์ตามขอบเขตเนื้อหา

3.5 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 3.4 มาทำการสนทนากลุ่ม (focus group) ตามหลักการของการสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลและเสริมในส่วนที่ขาดความสมบูรณ์

4. ชั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า เสนอผลการค้นคว้าด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์โดยมีตารางและภาพประกอบบางตอน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้สามารถอธิบายลักษณะเด่นรูปแบบและกระบวนการปฏิบัติงานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนวัดพระมหาธาตุตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้

2. เป็นข้อเสนอแนะในการตัดสินใจของผู้บริหาร โรงเรียนวัดพระมหาธาตุในการบริหารงานระบบข้อมูลและสารสนเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำองค์การไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

3. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร โรงเรียน ผู้บริหารการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนางานระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียนประถมศึกษา